

PAŽYMA APIE MOKĖJIMO UŽ SOCIALINES PASLAUGAS TVARKOS APRAŠO STEBĖSENĄ

Teisės aktas: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006-06-14 nutarimu Nr. 583 patvirtintas Mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašas (Žin., 2006, Nr. 68-2510, 2009, Nr. 27-1053).

Reguliavimo sritis: Mokėjimo dydžio asmeniui (šeimai) nustatymas už atskiras socialinių paslaugų rūšis: bendrąsias paslaugas, socialinės priežiūros paslaugas, dienos socialinės globos paslaugas, trumpalaikės ir ilgalaikės socialinės globos paslaugas, o taip pat pagalbos pinigų (kurie tam tikrais atvejais keičia bendrųjų paslaugų ar socialinės priežiūros paslaugų teikimą) mokėjimo atvejų nustatymas. Asmens mokėjimo dydis už teikiamas socialines paslaugas priklauso nuo asmens finansinių galimybių. Tačiau tuo pačiu užtikrinama, kad asmens finansinės galimybės mokėti už socialines paslaugas negali turėti įtakos asmeniui (šeimai) gauti socialines paslaugas, kurių poreikis yra nustatytas. Savivaldybei paliekama teisė atleisti asmenį nuo mokėjimo už savivaldybėje teikiamas ar savivaldybės organizuojamas visų rūšių socialines paslaugas.

Siekti tikslai: Sureglamentuoti mokėjimo dydžio nustatymą atskiroms socialinių paslaugų rūšims. Priklausomai nuo asmens pajamų ir socialinių paslaugų kainos, diferencijuoti mokėjimo už skirtingas socialines paslaugas dydį. Nustatant mokėjimo už ilgalaikę socialinę globą dydį, vertinti ne tik asmens gaunamas pajamas bet ir jo nuosavybės teise turimą turtą. Sureglamentuoti asmens finansinių galimybių vertinimo metodiką, atskirai numatant vertinimą pagal asmens pajamas ir atskirai pagal asmens turimo turto dydį, kai nustatomas mokėjimo dydis už ilgalaikę socialinę globą.

Pasiekti tikslai:

Sureglamentuotas mokėjimo dydžio nustatymas už atskiras socialinių paslaugų rūšis: Įteisinta, kad:

1) mokėjimo dydį už bendrąsias paslaugas nustato pačios savivaldybės, vadovaujantis principu, kad asmenims, kurių pajamos (vidutinės šeimos pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui) yra mažesnės už valstybės remiamų pajamų (VRP) trigubą dydį, teikiamos nemokamai;

2) mokėjimo už socialinę priežiūrą dydis neturi viršyti 20 proc. asmens pajamų ar 20 proc. šeimos pajamų, kai paslaugos teikiamos šeimai. Tais atvejais, kai asmuo gauna socialinę pašalpą ar asmens (vidutinės šeimos pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui per mėnesį), yra mažesnės už VRP trigubą dydį, asmuo (šeima) nuo mokėjimo už socialines paslaugas yra atleidžiami;

3) mokėjimo už dienos socialinę globą dydis neturi viršyti asmens 20 arba 50 proc. pajamų, priklausomai nuo to ar asmuo gyvena vienas ar gyvena šeimoje. Asmuo, gyvenantis šeimoje, taip pat moka 20 proc. savo pajamų tais atvejais, jei vienam šeimos nariui tenkančios vidutinės mėnesio pajamos yra mažesnės už VRP trigubą dydį, ir atitinkamai moka 50 proc. savo pajamų, jei vienam šeimos nariui tenkančios mėnesio pajamos yra didesnės už 3 VRP;

4) mokėjimo dydis už trumpalaikę socialinę globą nustatomas tik nuo asmens pajamų (iki 80 proc.). Kai, gaunant trumpalaikę globą, asmuo maitinasi savo lėšomis, mokėjimo dydis mažinamas, kai trumpalaikė socialinė globa teikiama krizių atvejais - asmuo pirmą mėnesį atleidžiamas nuo mokėjimo, kol bus įvertintas realus poreikis paslaugoms;

5) nustatant mokėjimą už ilgalaikę socialinę globą, įteisintas asmens mokėjimas ne tik nuo pajamų (neviršijant 80 proc. asmens pajamų), bet ir iš turimo turto vertės. Vertinant turtą, apskaitomas kreipimosi dėl socialinių paslaugų dienai asmens nuosavybės teise turimas ar 12 mėnesių iki kreipimosi turėtas turtas. Asmeniui garantuojamas turto vertės normatyvas, o kai turto vertė viršija normatyvinio turto vertę, asmens mokėjimas padidėja 1 proc. nuo viršnormatyvinio turto vertės, tačiau visais atvejais mokėjimo dydis negali būti didesnis už nustatytą socialinės globos kainą;

6) pagalbos pinigai gali būti mokami tais atvejais, kai bendrąsias ar socialinės priežiūros paslaugas asmeniui yra veiksmingiau organizuoti pinigais. Reikia pažymėti, kad ši socialines paslaugas keičianti pinigine pagalbos forma savivaldybėse nėra taikoma labai plačiai.

Įteisinama savivaldybės atsakomybė, nustatant asmeniui mokėjimo dydį. Visos savivaldybės pasitvirtino ir viešai skelbia savo mokėjimo už socialines paslaugas tvarkas, kuriose, vadovaudamosi minėto aprašo bendrosiomis nuostatomis, detalizavo mokėjimo tvarkų ir dydžių nustatymą už atskiras socialinių paslaugų rūšis savo teritorijos gyventojams, atleidimo nuo mokėjimo už socialines paslaugas atvejus ir sąlygas, finansinių galimybių (pajamų ir turto) vertinimo bei pervaldinimo ir kitas sąlygas

Tarp savivaldybės ir asmens yra sudaroma rašytinė sutartis, kurioje apibrėžiamos abiejų šalių teisės pareigos, mokėjimo dydžiai bei kitos sutarties sudarymo ar peržiūrėjimo, susijusio su finansinių galimybių pervaldinimu, sąlygos.

Savivaldybei atsiranda galimybė ekonomiškiau organizuoti socialines paslaugas. Įteisinus mokėjimo už ilgalaikę socialinę globą dydžio nustatymą iš turimo turto vertės, asmenų mokama suma dengia dalį socialinės globos kaštų ir sumažina savivaldybės biudžeto lėšas, nors šiai dienai tai yra dar nežymi lėšų dalis. Savivaldybės, atsižvelgdamos į asmens interesus, turto vertinimą atlieka lanksčiai, atsižvelgiant į asmens norą realizuoti savo turtą, o taip pat ir į turto realizavimo galimybes toje teritorijoje. Turto realizavimas nėra būtina sąlyga - nustatytas galimas mokėjimo dydis iš turimo turto vertės gali būti padengtas iš kitų mokėjimo šaltinių (asmens vaikai, giminės ir pan.).

Siekiant nepabloginti jau pradėjusių gauti socialines paslaugas iki 2006 m. liepos 1 d. (iki minėto teisės akto įsigaliojimo) asmenų padėties, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. nutarimu Nr. 583 įteisinta, kad asmenims, pradėjusiems gauti socialines paslaugas iki 2006 m. liepos 1 d. paliekamas mokėjimo dydis, nustatytas vadovaujantis ankstesne 1998 m. sausio 29 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr.111 patvirtinta Mokėjimo už socialines paslaugas principais ir tvarka. Tik tais atvejais, jei pagal šią tvarką nustatytas mokėjimo dydis yra didesnis už mokėjimo dydį, reglamentuojamą 2006 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr.583, anksčiau pradėjusių gauti socialines paslaugas asmenų mokėjimo dydis yra peržiūrimas vadovaujantis pastarojo teisės akto nuostatomis.

Neigiamos pasekmės

1. Analizuojant savivaldybių teikiamą nuomonę, darytina prielaida, kad nustatyti asmenims mokėjimo dydį už teikiamas bendrąsias ar socialinės priežiūros paslaugas tik tada, kai asmens pajamos yra lygios trijų valstybės remiamų pajamų dydžiui, nėra teisinga. Atsižvelgiant į tai, kad šios paslaugos nėra sudėtingos paslaugos, teikiamos vadovaujantis socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtinto Socialinių paslaugų katalogo nuostatomis apibrėžtą ribotą laiko tarpą (pvz. socialinės priežiūros paslaugos – pagalba į namus - iki 10 val. per savaitę), šių paslaugų kaina nėra didelė, todėl už šias paslaugas gali būti pradedama mokėti ir nuo žemesnio asmens pajamų lygio, negu nustatyta iki šiol.

2. Nevienodas mokėjimo dydžio nustatymas pradėjusiems gauti socialines paslaugas iki ir po 2006-07-01 iššaukia socialinį susipriešinimą tarp tų pačių paslaugų gavėjų. Realiai asmenų, pradėjusių gauti socialines paslaugas iki 2006 metų, kuriems pagal 1998 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 29 d. nutarimu Nr. 111 patvirtintą Mokėjimo už socialines paslaugas principus ir tvarką mokėjimo dydis yra didesnis už nustatomą pagal 2006 m. patvirtintą tvarką, nėra.

3. Asmenys, pradėję gauti socialinę globą, kuriems nustatytas mokėjimas iš turimo turto vertės, dažnai turimą turtą dovanuoja savo artimiems giminaičiams, vaikams ir pan. Ne visada dėl objektyvių ar subjektyvių aplinkybių asmenys, kuriems turtas dovanojamas, gali ir nori tapti mokėjimo šaltiniu ilgalaikę socialinę globą gaunančiam asmeniui. Turto dovanojimas prieš pat apsigyvenant globos įstaigoje ar jau gyvenant joje dažnai savivaldybių yra laikomas kaip asmenų, vengiančių mokėti už gaunamas paslaugas, piktnaudžiavimas. Šie socialinę globą gaunantys

asmenys turi teisę kreiptis į savivaldybę dėl mokėjimo dydžio už socialinę globą perskaičiavimo dėl įvykusių turto pokyčių. Tai sukelia papildomų problemų savivaldybėms, atliekant mokėjimo dydžio iš turimo turto vertės perskaičiavimą, ypač tais atvejais, jei sudaromoje pirminėje sutartyje dėl mokėjimo už socialines paslaugas tarp asmens ir savivaldybės nesusitarta dėl mokėjimo dydžio, nustatyto pirminio finansinių galimybių vertinimo metu, laikotarpiu.

4. Nustatant asmens finansines galimybes, į asmens pajamas neįjungiamos kai kurios pajamos bei išmokos, kaip pvz.: autorinis atlyginimas, ligos, profesinės reabilitacijos socialinio draudimo pašalpos, transporto išlaidų kompensacija, išmoka vaikui, mokama pagal Lietuvos Respublikos išmokų vaikams įstatymą, vaiko išlaikymo lėšos, mokamos pagal Vaikų išlaikymo fondo įstatymą ir kt.

Siūlymai dėl teisės akto tobulinimo

Atkreipiame dėmesį į tai, kad 2010 m. balandžio mėnesį buvo priimtas Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo 2, 9, 10, 11, 13, 19, 26, 30, 34, 26, 38, 39 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir 12 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas (toliau vadinama – Įstatymas) (Žin., 2010, Nr. 53-2598). Ryšium su minėto įstatymo nuostatomis, parengtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. birželio 14 d. nutarimo Nr. 583 „Dėl Mokėjimo už socialines paslaugas tvarkos aprašo pakeitimo“ projektas, kurio nuostatos siūlo:

1. Suderinti nutarimo nuostatas su Įstatymo nuostata ir įteisinti, kad pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. nutarimą Nr. 111 mokėjimo dydis nustatomas tik asmenims, pradėjusiems iki 2006 m. liepos 1 d. gauti socialinę globą (o ne visas socialines paslaugas).

2. Įteisinti, kad asmenys (šeimoms), gaunantys (-ios) nesudėtingas bendrąsias ar socialinės priežiūros paslaugas, pradėtų mokėti už jas tada, kai asmens (vieno šeimos nario vidutinės) mėnesio pajamos yra didesnės, negu 2 valstybės remiamų pajamų dydžiai (šiuo metu 700 Lt).

3. Įvertinant teisės akte įtvirtintą savivaldybės teisę atleisti asmenį nuo mokėjimo už socialines paslaugas bei siekiant nesukelti socialinės įtampos tarp jau gaunančių ir pradėjusių gauti socialines paslaugas, savivaldybėms rekomenduojama asmenims, turintiems mėnesio pajamas nuo trijų iki dviejų valstybės remiamų pajamų dydžio ir gaunantiems socialinės priežiūros paslaugas, mokėjimo dydį nustatyti ne iki 20 proc. nuo asmens pajamų (kaip numato mokėjimo dydžio už šias paslaugas nustatymo bendroji nuostata), bet tik iki 5 proc. asmens pajamų.

4. Patikslinti asmens pajamas, kurių pagrindu vertinamos asmens finansinės galimybės nustatant mokėjimo už socialines paslaugas dydį. Į asmens pajamas siūloma įskaityti ir autorinį atlyginimą, ligos, profesinės reabilitacijos socialinio draudimo pašalpas, valstybinės šalpos išmokas (teikiant visas paslaugas), transporto išlaidų kompensaciją (kai teikiamos transporto organizavimo paslaugos ar institucinė socialinė globa), stipendiją (išskyrus socialinę stipendiją), vaiko išlaikymo lėšas, mokamas pagal vaikų išlaikymo fondo įstatymą, išmoką vaikui, mokamą pagal Išmokų vaikams įstatymą, ko nebuvo daroma iki šiol.

5. Reglamentuoti pagalbos pinigų mokėjimą vaikus prižiūrinčioms, globojančioms (besirūpinančioms) šeimoms ne kaip alternatyvą bendrosioms ar socialinės priežiūros paslaugoms, bet kaip pagalbą šeimai, kurioje užtikrinama veiksminga, vaiko geriausius interesus atitinkanti, globa šeimos aplinkoje.

Be to, siekiant priimti sprendimus dėl mokėjimo dydžio iš asmens nuosavybės teise turimo turto nustatymo tobulinimo, siūlytina ateityje analizuoti pasirinktinai kelių savivaldybių situaciją ir to pagrindu teikti tolimesnius pasiūlymus dėl šios srities minėtame teisės akte tobulinimo.

Pastabų ir pasiūlymų dėl teisės akto tobulinimo iš visuomenės negauta